СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLII. Ч. 200. Джерзи Сіти, Н. Дж., понеділок, 27 серпня, 1934.

VOL. XLII. No. 200. Jersey City, N. J., Monday, August 27, 1934. THREE CENTS.

ПРЕЗИДЕНТ ХОЧЕ ПОСТІЙНОГО УРЯДУ ВІДБУДОВИ КРАЮ

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт говорив на правильній тижневій конференції з представниками преси в Білім Домі про пляни реорґанізації уряду відбудови краю.

Між іншим президент дав до зрозуміння, що він хоче зробити уряд відбудови краю („Найру") постійним.

Робота коло реорґанізації допомогових бюр, говорив президент, поступає вперед і президент могтиме видати остаточну заяву за два тижні.

ВАЖНИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ДОГОВІР З КУБОЮ.

ВАШИНҐТОН. — У Департаменті Стейту підписано в пятницю важний договір про торговельні зносини між Злученими Державами й Кубою.

Договір входить у життя за 10 днів. У договорі кубайський уряд робить американському урядови важні концесії; він обнижує мита на важні американські фабричні та рільничі продукти, і ставить Злучені Держави під багатьма оглядами в становище найбільше протеґованої країни.

Зате Злучені Держави знижують мито на головні продукти Куби, котрі висилається сюди на продаж, отже: сирий цукор, рум, кубайські тютюни та тропічні овочі й ярину.

ПЕРЕГОВОРИ З МОСКВОЮ НА МЕРТВІЙ ТОЧЦІ.

ВАШИНҐТОН. — Переговори американського уряду з московським за сплату державних довгів Росії станули на мертвій точці.

Російський уряд зробив пропозицію, якої американський уряд не може приняти. Москва хоче дістати від Америки кредити, котрих американський уряд не може обіцяти.

ДАЛЬШІ ДИВАЦТВА ПОГОДИ.

ШІКАҐО. — Ціла західньо-північна частина Америки й Скалисті гори, котрі донедавна терпіли від небувалої спеки й засухи, терплять тепер знову від нового вибрику погоди. Кілька тижнів тому тут усюди панувала спека понад 100 ступнів Фаренгайта, а тепер уся ця околиця трясеться від морозу та снігу.

Холод захопив 14 стейтів. В Илинойсі температура спала до 49 ступнів, в інших стейтах нижче, а в Минесоті аж до 34 ступнів. Девять міст у Норт Дакоті занотували температуру понижче пункту замерзання.

Ще гірше терплять степові провінції Канади. Морози наробили великої шкоди на полях. Найсильніший мороз був у місті Естевані, в провінції Саскачеван, та в Сетлері, в провінції Алберта, де температура виносила всього 26 ступнів, себто 6 ступнів понижче пункту замерзання, та в Реджайні, де термометер спав до 5 ступнів.

Тимчасом східня полоса Злучених Держав терпіла від спеки й задухи.

НЕ МАЮТЬ ДОВІРЯ ДО УРЯДОВОЇ РАДИ.

ВАШИНҐТОН.—Страйковий комітет юнії ткальняних робітників „Юнайтед Текстил Воркерс" відкинув пропозицію на посередництво, предложену радою промислових відносин у бавовняних ткальнях.

Комітет юнії каже, що робітники не мають до цього тіла довіря.

ЗБИРАЮТЬСЯ ДО МАСОВОГО ПІКЕТУВАННЯ.

НЮ ЙОРК. — Юнія страйкуючих хатніх малярів, декораторів і завішувачів паперу збирається в понеділок до масового пікетування підприємств, щоби в цей спосіб заставити їх згодитися на юнійні домагання. У пікетуванню має взяти участь коло 5,000 робітників.

Плян юнії робити угоди з підприємцями осібно має деякий успіх; юнії вже вдалося зробити 5 таких умов.

КАМПАНІЯ ПРОТИ ЗЛОЧИНІВ.

ВАШИНҐТОН. — Бандитів, що заграбили 427,000 долярів підчас одного нападу в Бруклині, ще досі не викрито. Уряди збираються оголосити більші нагороди за викриття злочинців. Нагороди будуть відай виносити 25,000 долярів.

Поліція міста Ст. Пол, котра вбила Гомера Ван Мітера, одного з головних помічників бандита Дилинґера, старається добути від любовниці бандита зізнання про те, де бандит сховав заграблені гроші.

Нового бандитського нападу, трохи подібного до нападу в Бруклині, доконано в місті Ботлер, у стейті Пенсилвенія, в білий день в пятницю. Три бандити напали на почтовий віз та забрали з нього 51,000 долярів. Слідство поліції виказує, що нападом кермував летун з літака.

ПОСТУП ТЕЛЄВІЗІЇ.

ФИЛАДЕЛФІЯ. — В Інституті Френклина демонстровано новий телєвізійний інструмент, котрий уже настільки вдосконалений, що дає можливість пересилати більші сцени, як приміром цілу арену з грою в бейзбол або тенісовий змаг.

Апарат виглядає як фотоґрафічна камера. Винахідником апарату є П. Т. Фарнсворт, 28-літній голова телєвізійної лябораторії Френклинського Інституту.

ВБИТО ТОВАРИША ДИЛИНҐЕРА.

У вуличній бійці з поліцією в Ст. Пол, Минесота, згинув Гомер Ван Мітер, бувший вязень мишиґенської тюрми та один з чільніших членів шайки бандита Дилинґера. Так погиб шестий член цеї шайки.

ПОВОРОТ ДО СТАРОЇ БУРЖУАЗНОЇ МОРАЛІ.

Останіми часами совітська преса веде гостру кампанію проти розпуздань обичаїв совітських урядників і провідної верстви взагалі. На чолі кампанії станув Максим Горкий. Він публично обвинувачує визначних діячів у тому, що вони розпиваються, бють своїх жінок, деморалізують молодь і розтрачують публичне майно. Дійсно, далеко мусіла поступити деморалізація в рядах совітської бюрократії, коли до боротьби з нею анґажується письменників. На очах самих московських бюрократів банкротує матеріялістична концепція життя.

КОНТРОЛЯ ВЛАДИ.

Турецький диктатор Кемаль Паша видав розпорядок, щоби на 320 послів турецького парляменту — 25 одержали мандати з вільного вибору у всенародньому голосуванні. Дотепер всіх 320 послів іменував сам Кемаль Паша зпоміж членів своєї партії. Новий розпорядок про вибирання 25 послів є доказом розумної політики Кемаля Паші. Бо як військово-диктаторська система (такою є саме турецька система орґанізації політичної влади) доводить до закостеніння бюрократії, так демократичний парляментаризм веде до анархії й корупції. І щоб турецька політична влада не стала мертвою бюрократією, Кемаль Паша запровадив контролю над нею широкого загалу. Її справуватимуть 25 послів із вільного вибору.

ТЯЖКІ НАРОДИНИ АВТОНОМІЇ НА ЗАКАРПАТТІ.

Характеристичною прикметою міністра закордонних справ ЧСР, д-ра Бенеша, є обманювати українське ґромадянство Закарпаття при ріжних нагодах обіцянками надання нових благ у формі автономії. На вечері, яку уладжувала закранична комісія синдикату чехословацьких журналістів, заявив д-р. Бенеш, що є вже намічений ґубернатор на Закарпаття; міністер сподівається, що до шістьох літ автономія буде уведена в життя.

ШЛЮБ ПО РОЗВОДІ.

Лондонська преса описує веселими словами шлюб молодої пари, яка рік тому розвелась. Пан молодий, Джордж Ґенідж, якого кошти розводового процесу дійшли до міліона, оженився пять літ тому. Причина до розводу чотири роки пізніше була „аристократична": звичайні підозри, товариські наклепи, може якась невинна зрада. Його свідки, як і свідки його жіночки, зізнавали на суді в їх користь, себто так, щоб допомогти їм до розводу. Минув рік і розведені переконались, що так добре, як їм було разом, окремо бути не може. Запросили своїх давніх свідків, молода мала ще свою шлюбну сукню, перстені залишились ті самі і — шлюб готовий. Люди бігли як на видовище і щиро сміялись.

ПОЛЯКИ ВБИЛИ ЛИТОВСЬКУ ПАТРІОТКУ.

У тім самім часі, коли варшавські міністри підсуваються до литовського уряду з підшептами своєї приязни, стараючися заманити Литовців до згоди з Польщею, у Виленщині Поляки мордують національно свідомих Литовців.

Литовська ґазета „Мусу Вільніюс" („Наша Вильна"), орґан оборонців самостійности Вильни, доносить в останнім своїм числі про такий випадок: Дня 16. липня Поляки вбили панну Еву Бекшайте, звісну зі свого патріотизму Литовку, як вона верталася з поля. Показується, що до цеї Литовки залицявся зі своєю любовю жовнір польської пограничної сторожі, плютоновий Ворона, з 23-го батальону, 5-го плютону. Заявляючи свою любов, Ворона рівночасно пропонував Литовці стати польською шпигункою. Литовка відкинула обі пропозиції Поляка, а цей з пімсти намовив іншого Поляка, одного з підлеглих собі жовнірів, застрілити литовську патріотку. Цей стрілив до неї з засідки в плечі й убив на місці. —Казіс Відікавскас.

ТРАҐІЧНА ЗАБАВА ДІТЕЙ.

В селі Завадці, пов. Калуш, діти бавилися в суд і засудили 10-літнього Миколу Твердохліба на кару смерти. Його повісили на гиляці дерева так нещасливо, що він негайно помер. Опісля діти стягнули його з дерева і почали бити руками, бо думали, що Твердохліб вдає мерлого. Одначе переконалися, що їх товариш помер.

ВІЙСЬКОВА УНІЯ ПОЛЬЩІ З ЛИТВОЮ.

Литовська преса широко розписується про подорож мін. Бека до Естонії і Латвії. Преса запевняє, що мін. Бек намовляє згадані держави утворити враз з Польщею і Фінляндією союз прибалтійських держав. Одначе Литва не приступить до того союзу, доки не буде поладнана справа Вильни. Тому Польща могла би її відступити, заключивши військову унію. На випадок війни литовська і польська армія станули би до війни під проводом начального вожда Польщі. Крім того обі армії мали би свої ґенеральні штаби.

ЛІТАК ЯК СПАЛЬНИЙ ВАҐОН.

Голяндці збудували новий великий літак „Повітряний спальний ваґон", на підставі плянів славного німецького інжиніра-винахідника Фокера. Буде там 32 місць для денної подорожі і 16 для нічної. Ліжка розкладені в чотирох сальонах зі стінами, крізь які не проходять звуки чотирох сильних моторів. Є на літаку теж їдальня, буфет, кухня, тоалета і пять осіб служби. Літак призначений для постійної комунікації з голляндською Індією, куди можна заїхати за дві доби.

СВІДОЦТВО ПЕРЕД ПОДРУЖЕМ.

В Югославії вийшов закон, який накладає обовязок на кожного мужчину, що жениться, предкласти свідоцтво здоровля. Тому, що загал населення про цей закон не знає, багато шлюбів буде відкладених.

КАРА СМЕРТИ ЗА ЗАЛІЗНИЧІ КАТАСТРОФИ.

Найвищий військовий трибунал у СССР під проводом Ульріха розглядав справу шпигунської ватаги, яка вела свою діяльність на залізничих шляхах центральної Росії та Далекого Сходу. До тієї ватаги належало багато большевицьких урядовців комісаріяту комунікації. Провідником ватаги був Кореанець Кім Заен. Ватазі закидали шпигунство, саботажі і численні залізничі катастрофи, а між іншими катастрофу на шляху Москва-Казань, у якій згинуло багато людей. Всі ці катастрофи зорганізували вищий урядовець московської станії Казлов та його помічник Мушин. Трибунал засудив Кім Заена та його шістьох товаришів на кару смерти, а інших на 10 років вязниці.

ЯК ОБЧИСЛЮЄТЬСЯ ЧАС КАРИ В КОНЦЕНТРАЦІЙНОМУ ТАБОРІ.

Замкнення в концентраційному таборі в Березі Картуськім обчислюється не від хвилини арештування, але від хвилини інтернування в концентраційному таборі. Команда табору зладжує тепер звіт про поведінку поодиноких інтернованих. На основі тих звітів видаватимуть опінії для слідчого судді. Така опінія рішатиме про можливе передреченеве звільнення інтернованого або про залишення в таборі на дальших три місяці.

КОСМЕТИК ЖЕНИТЬСЯ ЗІ СВОЄЮ КЛІЄНТКОЮ.

У Будапешті відбувся цікавий процес. Молода дама з товариства подала в суд відомого косметика за те, що опоганив її лице. Дівчині почала рости борода, зовсім як мужчині. Ходила вона до лікарів, вони винищували її волосся депіляторійними засобами, але борода і вуси відростали щораз сильніше. Тоді пішла вона до косметика. Косметик так радикально обчимхав її з волосся, що обличе дівчини було вкрите ранами. Не помогли свідки, які зізнавали у користь косметика, що він доконав великої штуки. Засуд висів у повітрі. Тоді косметик освідчився дівчині і вона його приняла. Жінка косметика буде для нього реклямовим зразком його великого мистецтва.

БОЇТЬСЯ БУТИ ЖИВОЮ У ГРОБІ.

Анґлійка Люїза Бенкс боїться одної речі: що її можуть похоронити живою. Цей страх появився в неї після апоплектичного удару. Вона замовила собі домовину в родинній гробниці з матерацом і подушкою, поличкою на книжки, де лежать сензаційні повісти, і шафочкою, де стоять харчі та мінеральна вода. Все це на випадок, якби похоронена живою у гробі прокинулась. Що більше: є там теж телефон, получений з її домівкою. Раз на тиждень пані Бенкс проводить ніч у цьому гробі.

ЦУКРОМ І ВОДОЮ.

У портуґальськім місті Мертолі померла в 56 р. життя Марія Лючіяно, що половину життя прохарчувалась тільки цукром і водою. Такий склала вона обіт.

ЩЕ ОДНО ОБВИНУВАЧЕННЯ ЯПОНЦЯМИ МОСКВИ

ШАНҐГАЙ (Китай). — В японських колах у Харбіні та в інших містах Манчука шириться думка, що російські воєнні летуни розкидають з літаків препарати зі специяльними бацилями, які викликають масове гинення худоби. За останні два тижні в горах Сап Гсіґан згинули біля 2,000 коней та рогатої худоби на незнану епідемічну недугу. Ветеринарні лікарі та представники влади стараються вияснити дійсні причини й характер епідемії.

З Харбіна повідомляють, що манчуцька влада вже приготовилася вжити „контрзаходів", щоб покласти кінець „епідемії", якщо дійсно підтвердиться, що бацилі розкидають радянські літаки, які іноді появляються над горами в районі цієї загадкової пошести.

ДАЛІ АРЕШТУЮТЬ МОСКОВСЬКИХ АҐЕНТІВ.

ТОКІО (Японія). — Не зважаючи на рішучий протест Москви зприводу арештів російських урядовців на Східньо-Китайській залізниці й домагання негайного звільнення їх, манчуцька влада арештувала ще 9 урядників. У міністерстві справ закордонних Японії готують відповідь на протести Москви в тому сенсі, що арешти в Манчуку є льокальною справою тамошнього уряду й вони зовсім не торкаються Японії.

Крім того в міністерстві заявляють, що, на думку Японії, арешти в Манчуку російських аґентів не мають нічого спільного з перервою переговорів у справі продажу залізниці, але вони є буденною працею поліції. Опубліковане Москвою повідомлення в справі переговорів про продаж залізниці й закиди Японії та Манчука, що вони навмисно не приймають російської пропозиції, тут нікого не здивували й на них ніхто не звертає уваги.

АНҐЛІЯ ВІДХРЕЩУЄТЬСЯ ВІД ВИЗНАННЯ МАНЧУКА.

ЛОНДОН (Анґлія). — В міністерстві справ закордонних рішучо спростовують чутки про те, що Анґлія готовиться визнати незалежність Манчука. Тут кажуть, що ці чутки могло викликати те, що на Далекий Схід виїхала з Лондону торговельна комісія, щоб навязати торговельні зносини з Манчуком.

З уряду кажуть, що ця місія є приватною й не стоїть у ніякому звязку з урядом. Японські урядові кола в Токіо також заперечують відомости, що тепер Анґлія веде переговори в справі визнання Манчука.

ІТАЛІЯ ГОТОВА ДО ВІЙНИ.

БОЛЬОНІЯ (Італія). — По закінченню маневрів італійської армії Мусоліні виголосив промову до офіцирів. Промову цю чули також усі воєнні аґенти чужих держав, які були приявні на маневрах. Мусоліні зазначив, що Італія вже готова до війни й далі мусить бути готовою до неї не завтра, а кождого дня. Мусоліні підкреслив, що колиб не рішучі заходи Італійців на австрійському кордоні в часі останнього повстання там наців, то могло би було прийти до війни.

Говорячи взагалі про війну, Мусоліні закликав Італійців бути не лише готовими до війни, але бути нацією змілітаризованою, нацією, що високо плекає дух войовничости. На його думку, міцна воєнна сила й дух войовничости є найліпшим забезпеченням миру, а всі конференції проти війни властиво підготовляють нові війни.

АНҐЛІЙСЬКА ВАЛЮТА ПАДАЄ.

ЛОНДОН (Анґлія). — В фінансових колах занепокоєні останнім раптовим спадом на ціні анґлійського фунта стерлінґів. Думають, що спад на ціні викликаний тим, що в Европі тепер знову почали люди купувати та накопичувати в себе в схованках золото.

Сподіваються, що уряд рішучими заходами, при помочі специяльних резервових фондів, уратує фунт від такого катастрофального спаду в ціні, який був у 1931 році.

СЕКРЕТНА УМОВА МІЖ ПОЛЬЩЕЮ Й НІМЕЧЧИНОЮ.

ПАРИЖ (Франція). — Розповсюднилася чутка, що Польща і Німеччина підписали таємну воєнну конвенцію. Німеччина має давати Польщі ріжні хемікалії, потрібні для війни, а Польща буде давати Німеччині своє збіже в разі втягнення Німеччини у війну та її бльокади.

З другої сторони кажуть, що в цій справі ще лише провадяться таємні переговори й спадіваються, що Німеччина погодиться з Польщею з огляду на внутрішні трудноші обох держав.

ПРЕЗИДЕНТ КАТАЛЬОНІЇ В НЕЛАСЦІ МАДРИДУ.

МАДРИД (Еспанія).—Преса виступила з обвинуваченням президента автономної катальонської републики в тому, що він старається навязати тісні зносини Катальонії з Францією та пірвати звязки з Еспанією. Кажуть, що президент Люїс Компаніс недавно відвідав південну Францію, де бачився з французькими політиками.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holiday at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Friday's issue (with Ukrainian Weekly):		Число з пятниці (з англійською частю):	
One year	$ 2.00	На рік	$ 2.00
Six months	$ 1.25	На пів року	$ 1.25
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016.

Акдреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗНЕВІРА В СИЛИ НАРОДУ.

Український національний рух, як і кождий масовий рух, ріс і має далі зростати, на вихованню та орґанізуванню широких народніх мас. Все те, що ми осягнули в останній нашій визвольній боротьбі, і чого ми не осягнули, залежить цілковито від глибини національно-державної свідомости українських мас та від їх здібностей до орґанізування, до стійкости й витревалости в орґанізаціях. Українські провідники й будителі нашого народу твердо трималися цієї засади, що треба розбудити маси зі сну, впоїти їм національну свідомість та національно-державну ідею.

Війна 1914 року спинила цей процес і українські маси мусіли за короткий час пройти той шлях свого національного освідомлення й орґанізаційної завершености, який нормально вони мали б проходити ще кількадесятків років. Тепер той перерваний процес знову продовжується. Але підсилений новими традиціями визвольної збройної боротьби, підсилений не лише теоретичними розмовами про значіння української держави для народу, а й реальним фактом, хоч і короткого, а всеж таки самостійного життя, процес зросту національ-державницької свідомости українських мас пішов прискорено.

Тепер лишається українським провідним колам лише використовувати отсей новий фактор у нашому життю й напружити всі свої сили до дальшого освідомлювання й орґанізування українських народніх мас. Маси повинні бути втягнені в процес орґанізаційно-творчої роботи, в будування підвалин майбутньої української незалежної держави на всіх українських землях. Привчитися до праці й скріпити віру в свої сили можна лише в процесі постійної реальної праці, в процесі переборювання тих чи інших трудностей та в процесі переживання невдач і переборювання зневіри.

Майбутність української боротьби за свою державність лежить у підготовці мас до тої боротьби та до прийняття своєї держави, як „кондіціо сіне ква нон" існування української нації. Лише нерозуміння значіння мас і зневіра в них може породжувати такі ненормальні явища, як фашизм, большевизм та ріжні форми диктатур, які ріжні осібняки, чи навіть орґанізації, стараються накинути українським масам. Нерозуміння історичних процесів приводить до того, що знаходяться особи й групи, які сподіваються, що вони можуть силою пігнати маси до боротьби за українську державу, навіть тоді, коли ті маси не будуть відчувати й розуміти значіння власної держави, хотіти її та хочби за ціну найбільших жертв старатися створити її.

Е. Онацький.

ЗА ЗАЛІЗНОЮ БРАМОЮ.

„Залізною брамою" називає Люіджі Барціні, кореспондент з Москви до італійського щоденника „Іль Пополо д'Італія", залізничу стацію „Негорелое", через котру чужинці вступають звичайно до Московії.

„На порозі хати, як звичайно в кожному місці, призначеному для зустрічі чужинців, московський комунізм представляється з заспокоюючим виглядом вірности традиціям (салдати прикордонної смуги вбрані в довгополі „шинелі", ще дореволюційної форми), але відразу почувається, що ви входите у залізну браму. Цей кордон робить враження порога вязниці. Вас зараз же попереджають, що ви не маєте права спинятися в ніякому місці до місця призначення, яке вам визначене в пашпорті. На протязі 24 годин після прибуття ви мусите сповістити про себе місцевій владі. Ніякої зміни в маршруті чи в побуті не можна зробити без дозволу влади. Контролю поширюють навіть на видатки чужинця. Всі гроші, які він має в себе, переравховують і записують. Кожний чужинець **мусить** витрачати за час свого побуту в Совітах не менше як 100 лір (10 долярів) на день. Якщо він витрачатиме менше, то заощаджені в цей спосіб гроші заберуть від нього на кордоні при виїзді".

Зрештою, каже Барціні, це так натурально, що чужинця треба ізолювати в Московщині; таке відношення до чужинців, у більший чи менший мірі, є тут традиційним. „Перше треба було чужинця ізолювати, бо він був католик або протестант, потім — лібераль або якобінець, тепер — „капіталіст". Супроти офіційної віри, що **панує в** Московщині, однаково в чорній чи в червоній, чужинець завжди був ніби єретиком супроти політичної та релігійної заразм. Большевизм пристосував, **лише перебільшуючи**, давній прикордонний суворий режим Миколи І та Олександра II. Чужинця відділяють від життя, тримають у готелях, спеціяльно для нього призначених, і оточують ввічливою, але постійною контролею. В давніх часах у Москві була визначена для чужинців „Німецька Слобода".

Але якщо для чужинців є незвичайно трудно увійти в контакт з життям народів, які нидіють у Совітщині, то ще трудніше для совітського громадянина вийти в контакт з життям інших народів — по той бік залізної брами.

„Ніхто, якщо не має якоїсь спеціяльної місії, не може виїхати з Совітщини. Ніякий совітський громадянин не повинен знати, як люди живуть поза совітськими кордонами; й звідти не проходять ані часописи, ані книжки, ані ідеї. **Ніщо не видається таким небезпечним для большевизму, як можливість порівнання.** Але й у цьому герметичному замиканню кордонів відбиваються лише традиції давнього царизму".

Навіть смішно думати, щоби при таких умовинах життя московський нарід міг наблизитися до західньої европейської культури. „Цілком західньо-европейські теорії, які написано на большевицькому прапорі, — пише Барціні — такі нам знайомі своєю термінольоґією. Отсі всі „марксизми", „соціялізми", „комунізми" лише сприяють дезорієнтації европейської громадської думки, що хоче вбачати в Совітах ніби пробний камінь цих доктрин. Але поправді, якщо соціялістична й інтернаціоналістична теорія й натхнула революцію й залишила ніби її офіційною провідною зорею, то большевицький щоденний досвід приймає форми, пристосовує методи й витворює концепції типово-російські, все далекі від якоїнебудь европейської аналоґії. Цей „комунізм" є переважно й істотно „русизмом" (ми би сказали „московитизмом" — Е. О.).

З кожним роком ця теоретична „західньо-европейська" покришка большевицької революції все більше відпадає, залишаючи голу московську дійсність.

„Вона — каже Барціні — вже цього року є інакша від тогорічної. Ленін, ініціятор революції, відійшов вже далеко в минуле. Відійшла далеко в минуле й революція колишніх емігрантів, змовників, що виховалися поза своєю країною в чужій і космополітичній культурі поміж мріями, утопіями, ідеалами, пароксизмами і ненавистю світового порядку. Вона, та революція, лише знищила все, що могла знищити. Тепер прийшли замісць них нові люди, **які не бачать і не почувають нічого крім Росії,** хоч і думають, що поводяться, як універсалісти та обурюються, коли їх підозрівають в імперіялістичному націоналізмі. Вони поводяться, як завойовники, але хочуть бути визвольниками. Їхній режім є пароксизмом автократії, яка називає рабів панами".

Проте й у цьому свойому, ще напів-свідомому, імперіялістичному націоналізмі московські большевики залишаються небезпечні цілому світові своєю месіяністичною вірою:

„Большевизм не відділяє від свого палкого бажання вдосконалення рішучої волі показати цілому світові хочби й ілюзоричну, але в усякому разі вражаючу панораму режиму, що перевищує всі инші своєю силою й творчістю. Він намагається виказати світові велитенськими пропорціями своїх робіт велитенські можливости й здатности комунізму. **На кошт добробуту народу** він намагається витворити собі непоборний престіж серед нової хвилі зростаючого незадоволення революційних мас. І саме тому в усьому тому, що він розпочинає, большевизм дивиться на розміри, як на істотне. Він хоче завжди максимального. Він вимагає „рекордів". Совітська Росія ніколи не працювала так над тим, щоби зробитися центром всесвітньої революції, як саме тепер, коли її увага звернена ніби виключно на внутрішню розбудову. Не можна булоб інакше зясувати „пятирічок", які переводять шляхом виголоднення й примусових робіт цілого народу, колиб не приймалося на увагу їхньої вартости з точки погляду пропаґандивного наступу на інтернаціональному фронті".

В кореспонденції з 1. серпня Барціні спиняється дуже подрібно над **описом того режиму примусових робіт та винищення голодом непокірного населення, що має доказати світови „вищість" комуністичного режиму.** Я хочу ще підкреслити, що кореспонденції Барціні (покищо їх було три) викликали ту в Італії кольосальне враження, бо, поперше, вони цілком ясно розгорнули перед італійськими читачами картини життя в совітському раю, а подруге, вони зявилися в „Пополо д'Італія", себто часописі, що належить самому Мусоліні. Досі, як відомо, італійський уряд дуже пильнував того, щоби не викликати з боку совітського посольства протестів проти „неправдивого та ворожого освітлення життя в Совітах"; нині правдивий стан річей вже такий відомий, що протести могли би викликати ту хіба сміх. Загалом на італійсько-російському фронті помічається деяке охолодження відносин. Причиною того може бути зближення Совітів із Францією, евентуально вступлення Совітів до Ліґи Націй (також під еґідою Франції) та намагання Совітів створити антиревізіоністичний бльок усіх тих держав, що є заціківлені в затриманні існуючого в Европі стану річей, і не допустити до зміни існуючих кордонів.

ДАЛЬШІ ПЕРЕНОШЕННЯ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНЦІВ ЛЕМКІВЩИНИ.

Переношення вчителів Українців з Лемківщини переводять дальше. Кожного року по кількох учителів перекидають у ріжні повіти воєвства келецького і на їх місце приходять учительки Польки, які по українськи зовсім не знають і мови викладові вчаться щойно від дітей. Цих ферій з Новосандеччини перенесли учителів Василя Мерену з Богуші, Осипа Кидоня з Верхомлі Малої і Дмитра Мандзюка з Тилича. Останнього розлучили з дружиною і дітьми. Дружина вчителює в Тиличі, а його перенесли до повіту Олькуш. Крім того кілька інших учителів Українців чекають своєї черги.

ПАМЯТНИК МИХАЙЛОВИ ВЕРБИЦЬКОМУ.

Дня 17 червня обходила Явогівщина свято в честь Михайла Вербицького, творця національного гимну: „Ще не вмерла Україна". Перед Академією доконано на цвинтарі в Млинах у присутности представників українських установ і загалу громадянства акту відкриття памятника в його честь.

В програму академії входили виступи студентського хору з Львова „Бандуриста", „Бояна" та хору з Краківців.

В імені співацьких та музичних товариств виголосив гарну промову композитор Н. Нижанківський, а в імені села Млини, де знаходиться могила Вербицького, говорив селянин Ст. Коляса.

Це рідке свято причинилося у великій мірі до поширення й поглиблення культу української національної пісні.

ГОЛОСИ ПРЕСИ.

НЕ ШУКАЙ ВЕЛИКИХ ПРЕДКІВ, КОЛИ ХОЧЕШ БУТИ ВЕЛИКИМ.

Під таким наголовком лондонська ґазета „Дейлі Експрес" подає приклади з історії й з сучасности, що знані на цілий світ великі люди ніколи не мали великих батьків. Таксамо й великі батьки майже ніколи не мали великих синів. Ґазета говорить:

> Чи ти є молода людина з невідомим імям? Чи ти є людина, про яку скажуть люди, коли тебе пригадають у розмовах, „я ніколи не чув про нього раніше?" Будь спокійний у цьому випадку. Всі люди в цьому світі, якщо вони не осягнули чогось незвичайного, знаходяться в такому саме стані, коли вони в твоїх літах. Коли чиєсь імя лунає голосно й довго, то до цього є багато додатків, які піднесли його з невідомости до слави.
> Історія не є оповіданням про кілька визначних фамілій. Історія є реєстром усе нових імен.

Отже не шукай підстави до своєї діяльности в тому, що зробили твої предки, а працюй сам і сам пробивай собі дорогу до слави. Така думка ґазети.

БЕЗ КОМЕНТАРІВ.

Ось кілька виписок з комуністичної преси про те, як комуністична влада турбується про своє населення та як вона господарить.

„Вечерная Красная Ґазета" пише:

> Робітникам ленінградського трамвайного парку доставили 180 пудів високої якости рибних консерв. Деякі робітники купили ці консерви і скоро довелося кликати до них лікарів. Консерви оглянено й стверджено, що вони прийшли прямо з фабрики й тому мали бути свіжими, колиб не консервували для них зіпсуту рибу.

Тасама ґазета подає ще таку замітку:

> Робітникам першого району жовтневої залізниці „Гослозбит" доставив 12 скринь прасованого коровячого масла. Коли скрині розкрили, то в них знайшли зверху, внизу й збоків масло, а в середині мішочки з сілю та з камінцями.

Щоб „посолодити" життя комуністичним невільникам, „Піщепродукт" (харчпродукт) доставив до Ленінграду мід для „вільного продажу". Про цей мід тасама ґазета пише:

> Мід піддали ляборатоорному дослідови. Виявилося, що мід, доставлений органами Наркомснаба, був дійсно чистим бжоляним медом. Але цей мід для збільшення його скількости „наситили" на 27% водою, яка зіпсувала мід і він скис.

Отак то постачає радянська влада свому населенню харчі.

ЗА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.

Д-р Кость Левицький, обговорюючи в „Ділі" сучасне розбиття молоді й, на його думку, її звихнено-анархічне виховання, говорить:

> Крайня вже пора отрястися з занедбання суспільности, чи її проводу, та ставати зараз до діла громадно й всеціло, бо чейже наше українське громадянство має ще в собі стільки здорової й моральної сили та зрозуміння основ життя нації, щоб подати руку своїй молоді, щоб вона вийшла з руїни організованого життя до громадянських чеснот та ідейних змагань засобами праці й справжньої моральної посвяти. В наших руках мусить бути наша молодь! Хай промовить до неї голос Рідної Землі.

Чи не придасться цей голос і для нас, американської еміґрації, тепер, коли щось дуже тяжко йде орґанізація молоді і її виховання в свідомости свого національного походження; тепер, коли зроблено спробу пустити молодь саму орґанізуватися власними силами.

В. К.

Геза Ґардоні.

ТЕТА МАРІЯННА.

(Оповідання хлопчика.)

Моя тета Маріянна була велика панночка на першому поверсі.

Вуйко Стефан був молодий пан і курив папіроски.

Той вуйко Стефан заходив день у день до нас на перший поверх, щоби нам сказати, яка погода.

— Сьогодні гарно на дворі, — каже.

А тета Маріянна на це:

— Справді гарно!

Або він скаже:

— Хмарно є.

А тета Маріянна:

— Та може ще сьогодні випогодиться.

Потім застромлювала йому цвітку в дірку від ґудзика.

Гарний був той вуйко Стефан. Коли я сів собі біля нього, кожний раз дав мені кілька центів, щоби я собі в крамниці купив цукорків. Одначе кожний раз говорив мені також, щоби я йшов помалу і не купував у цій крамниці зараз біля нас, лише щоби я пішов до іншої крамниці, бо там ліпші цукорки.

Розуміється, що я його не слухав. Тай хто помалу йшов би за цукорками? І я не звик збивати собі ноги.

Коли я вернувся, сідав знову біля тети Маріянни тай заїдав цукорки.

Вуйко Стефан погладить мене по голові, знову дасть мені кілька центів, щоби я купив собі бішкоптів, одначе, щоби я йшов по них довго далеко тай поволеньки, бо хто біжить, із того ніколи не буде розумний чоловік.

Так мене чотири або пять разів обдаровував за одно пополудне. Гадаю, що так не поступали би навіть із королевичем, як це робили зі мною. Часом ішов я аж на другий кінець міста за сушеними сливками.

Аж нараз надоїли мені всі ті солодощі. Не хотілося мені більше ні цукорків, ні бішкоптів, ні фіґ. А тоді вуйко Стефан давав мені багато грошей, щоби я купував собі, що сам захочу. Я сховав гроші в кишеню тай кажу, що не маю охоти ні до цукорків, ні до бішкоптів, ні фіґ.

— Що то так цмокає? — питаюся.

А вони сміялися.

Мама тети Маріянни в таку пору ніколи не була дома. Ходила на послуги та прати по хатах. Раз вернулася скорше, ніж ми надіялися.

— Чого ви тут шукаєте? — спиталася тета, а потім додала:

— Забирайтеся!

То вам була страшна хвилина!

Пізніше я питався тети Маріянни, чому то вуйко Стефан мусів відійти,

— Тому, що не має грошей! — відповіла мені сумно тета Маріянна.

— Якто не має грошей? — здивувався я. — Якто не має їх? Таж має їх усе, повнісінькі кишеню!

Одного пополудня відійшла тета Маріянна з вуйком Стефаном до церкви, а потім на прохід. Там бодай говорили мені та дали мені якогось листа. Тета Маріянна сказала мені:

— Вважай добре на цей лист і дай його моїй мамі!

До вечора я навіть не рушився від того листа.

— Ти ледащо — погрожував я йому — доки я тут, ти мені не втікнеш!

Вечором вернулася мама тети Маріянни. Перечитала лист і скрикнула:

— Боже! Боженьку!

І впала па канапу.

— Чому ви плачете, тето? — спитався я.

А вона лише:

— Той ледащо!... Той ледащо!

— Хто це такий, тето?

— Стефан, твій дорогенький вуйко Стефан!

— Е, то неправда, — відповідаю відважно. — Вуйко Стефан добрий чоловік, найліпший чолвік у світі!

На це вона мені сказала, що я дурний та плакала й нарікала далі.

Багато, багато часу минуло. Я ждав тети Маріянни що дня, та вона ніколи не прийшла.

Раз я ішов до школи та на щастя стрінув тету Маріянну. Вона побігла мені на стрічу а я їй! Як ми обое раділи! Сто разів мене поцілувала, по тім узяла мене зі собою до трамваю та повела далеко в якусь хатинку. Там я знайшов і вуйка Стефана й маленького Осипка.

Я хотів мати такого Осипка. Був такий неспокійний, веселий збиточник. Увесь час сміявся та все вимахував ручечятами й ноженятами. Вмів він вам і ногами хватати!

Потім мене питалися, що робить мама.

Я сказав, що рано варить каву, а в полудне зупу. На вечері мали ми поцукровану кашку.

— А плаче?

— Не плаче. Лише як має час, тоді плаче.

— А чи згадує коли нас?

— Ще й як! Каже: „Бідна Маріянна, завернув їй голову той ледащо!" І молиться Богу перед фотографією тети Маріянни.

Напхали мені кишені тісточками. В одну кишеню встромили мені теж фотографію малого Осипка та написали на ній: „Мамин внучок". Потім мене посадили в трамвай та відіслали до дому.

Тут уже мене ціла хата шукала.

— То ти не впав у ріку? — спитав мене сторож дому.

Той сторож вам усе приходив на такі дурні помисли.

Та бо й тета питалася мене так. А тета розумна жінка.

— Та як я впав би в ріку — дивуюся я — коли я був у тети Маріянни.

Коли я це сказав, тета схопила мене за руку тай так скоро повела мене по сходах, що дійсно чудо, що я не перевернувся.

— Що це ти кажеш, де ти був? — спиталася мене, коли ми знайшлися в хаті самнасам, одначе таким голосом, що я зі страху ледви дихав.

— У тети Маріянни — відповів я дріжучи.

— Де вона жиє?

— У вуйка Стефана.

— А де жиє вуйко?

— При Липовій вулиці.

— Що ти в них бачив? Біду?

— Осипка.

— Якого Осипка?

— Такого, маленького.

— Якого?

— Такого завбільшки моєї руки. Лежить у пеленках, увесь час сміється та копирсає ніжками. Ось і його фотографія!

Тета схопила нараз фотографію та пішла з нею до вікна. Розплакалася. Потім сміялася. Як плакала, то похитувала головою, а як сміялася, вдивлялась у фотографію.

Бо чоловік не може дивитися на такого Осипка, щоби не сміятися. Такий вам веселий той збиточник!

ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРОФЕСІОНАЛІСТІВ НА АМЕРИКАНСЬКІМ КОНТИНЕНТІ.

(Промова, відчитана на II. Зїзді Українських Професіоналістів в Шікаґо, 6. серпня 1934 р.).

Наслідком невідрадних обставин, спричинених чужою владою займанців на українських корінних землях, українська еміґрація з ріжних українських земель, а головно до американського континенту, прибрала була більші розміри вже десятки літ тому. Нині Українці на американськім континенті, наслідком дальшого допливу виходців з українських земель і завдяки природньому доростови їх уже тут, представляють собою вже поважний чинник як у життю американських держав, в межах котрих вони поселились, так і в життю та змаганнях української нації, котрої вони й дальше уважають себе частиною.

Як іміґрація з інших країн, так Українці на американськім континенті складаються з уроджених і вихованих на українських землях, з уроджених на українських землях, а вихованих тут, і з Українців уже і уроджених і вихованих по цім боці океану. І хоч більшість з них можливо ніколи не буде мати змоги вернутись жити на рідних землях України та своїми духовими і фізичними зусиллями буде завсіди причинятися до збогачування життя по цім боці океану, Українці на американськім континенті ніколи не перестануть себе вважати вірними синами великого українського народу, а принайменше так довго, доки український нарід на своїх корінних землях знов не відновить та цим разом уже закріпить і забезпечить свою власну владу в своїй Самостійній і Соборній Українській Державі.

Початкова українська іміґрація на американськім континенті дбала головно про забезпечення собі можливостей фізичного життя. Збереження життя відограло найважнішу ролю. Одначе так скоро, як це фізичне життя трохи забезпечено, тутешні Українці, з питомим собі запалом і здібністю, почали дбати й про своє духове життя. Відрухово виростають сотки, ба й тисячі товариських, просвітних та інших культурних орґанізацій. Молодь іде ґромадно до нижчих і вищих шкіл і сотки з них (більшість при матеріяльних недомаганнях) успішно кінчать ріжні фахові й університетські студії і як фаховці та професіоналісти дальше жиють і працюють між своїм народом. Фізичне і духове життя Українців на американськім континенті при дальшій послідовній і витревалій праці є забезпечене.

Одначе по частиннім забезпеченню фізичного й духового життя одиниць чи гуртків між Українцями на американськім континенті вони йдуть далі по лінії природнього розвою членів одної і тої самої нації. Вони розуміють, що забезпечення фізичного чи духового життя одиниць не є ціллю життя; що таке забезпечення є лише засобом і що воно є доцільним лише тоді, як має на ціли добро народу, до котрого одиниці належать, як має на ціли ідею вільного розвою українського народу на його корінних землях. Забезпечення життя одиниці чи родини є ціллю у нижчих верствах звіринного світа. Ідеї у них нема. Лиш ідея підпорядкування своїх інтересів і самого життя інтересам цілости нації відріжняє людину від нижчих верств звіринного сіта. Таке підпорядкування своїх і своєї родини інтересів інтересам нації є найвищим ступнем розвою людини.

Ворожі нації вспіли защепити в українськім народі „безідейність" вищости інтерересів особистої наживи, інтересів ріжних ґруп над інтересами спільними цілій українській нації, та вспіли витворити між Українцями, як на корінних землях так і на американськім континенті, низку ґруп і ґрупок, що під іменами ріжних інтернаціональних і „у г о д о в о-національних" фірм ставлять свої власні інтереси вище інтересів цілости самої нації.

Одначе здорова більшість українського народу, а головно вже від сповна двацять літ невпинна везвольна боротьба на українських корінних землях дає запоруку, що український нарід вже виліковується з чужих впливів та що цим разом вже успішно покінчить визвольну боротьбу. Мацціні, батько модерного національного революційного руху, так сказав борцям італійського народу про його самостійну і соборну державу:

„Услужно-угодові навички муситься знищити. Нація мусить себе з цього очистити, нім сповнить свою місію". Щойно по такім очищенню себе самих зможуть Українці, зєдинені духово, своїми спільними силами здобути свою державу. Мацціні каже:

„Жадна нація не заслугує на свободу, ані її не затримає, як сама собі її не здобуде. Революції мусять бути роблені народом і для народу".

Український нарід, нім осягне свою місію члена в сімї вільних народів, мусить вперше перевиховати себе духово, підпорядкувати всі індивідуальні і ґрупові інтереси інтересам цілости своєї нації, очистити свій орґанізм з усяких інтернаціональних і угодових скалічень його душі та по відповіднім підготуванню себе, фізичною силою усунути займанців українських земель. Всякі орієнтації чи то на одного чи другого займанця українських земель є погубними для української визвольної боротьби. Мацціні навчає: „Заки злучимося з іншими народами людськости, ми мусимо існувати як нація. Не може бути спілки між нерівними".

Також ідея так званої самостійности без соборности українських земель є невистарчальною. От що говорить про це Мацціні: „Нація є неподільна на цілість. Не буде щастя для нації, як частина її землі відділена від решти".

Приготування, як духове, так і фізичне, українського народу до акту усунення займанців з українських земель, щоби було успішне, з природи річи мусить займати довший час. Ґрупове політикування в міжчасі і саме чекання на відповідну хвилю ніколи не принесе успіху українській визвольній боротьбі. Таке приготування є й завданням тої частини українського народу, котра вже забезпечила себе трохи матеріяльно і знанням, а головно українських фаховців і професіоналістів, як на корінних землях України, так і на американськім континенті.

Поселенці кождого народу, котрі боролися за свою владу на своїх корінних землях, все й усюди таку ролю відогравали. Однаково все й усюди вони цю ролю відгравали яко частина руху на їх рідних землях і опирались на нім. Вся інша робота, не скоординована і не підпорядкована українському рухови на його корінних землях, не лише що не причиняється до успіху визвольних змагань на корінних землях України, але йому шкодить і вводить отаманщину в українській визвольній боротьбі.

Українські професіоналісти на американськім континенті, що вже забезпечили себе жолудково і через свій умовий вишкіл набули ширше знання, являються одними з тих, що мають найліпшу можність підготовити себе й інших Українців по цім боці океану, як духово, так і фізично, до співпраці з визвольним рухом на українських землях.

Завданням українських професіоналістів на американськім континенті є, завдяки їх становищу в суспільнім життю Українців по цім боці океану, створити тут запілля для визвольної боротьби Українців на їх корінних землях. У визвольній боротьбі, зверненій проти ворогів України, не сміє бути поділу між старим і новим краєм, не сміє бути поділу між поселеними тут Українцями на ріжні ґрупи, що з собою ворогують. У визвольній боротьбі провідною ідеєю мусить бути насильне усунення займанців з українських земель фізичною силою, по попереднім підготуванню українського народу до цеї цілм як духово так і фізично. Щоби підготовити себе духово, треба вперед очистити український нарід з усяких клясових і угодово-політиканських отаманій. Треба всяку пігготовку на цім полі підпорядкувати визвольному рухови на корінних землях України. У визвольній боротьбі, як і в кождій іншій боротьбі, мусить бути один провід. Провід, опертий на ідеалі вищости інтересів нації понад інтересами ґруповими. Провід на корінних землях України, що опирається на народі, який жиє на своїх корінних землях.

Підчас того, як провідники українського визвольного руху на корінних українських землях беруть активну участь у ній і денно приносять сотки жертв у майні, здоровлю і своїм життю, провідна верства українського визвольного руху по цім боці океану може співпрацювати з ними лише жертвами матеріяльними, духовим і фізичним підготуванням себе до активної співпраці з ними на час рішаючої атаки, та в міжчасі висвітлювати українські справи між горожанами інших держав, відповідно до потреб і вказівок проводу українського визвольного руху на його корінних землях. Українські професіоналісти по цім боці океану мають якнайліпшу нагоду вести українську пропаґанду і рівночасно себе приготовляти як духово так і фізично. Один з найбільших виховників німецької молоді перед війною, Ганс Райхенбах, сказав таке до німецького народу: „Ми мусимо скріплювати в масах бойовий інстинкт, виховувати молодіж, щоби вона вірила, що як виросте, мусить обороняти свою батьківщину. Великою небезпекою є голошення міжнароднього мира, котрий, на щастя, не приймається у здорових масах, а лиш у частини так званої культурної ґрупи".

Вагу фізичного вишколу все і всюди признають не лиш державні нації, але його вагу і конечність все признавали поневолені народи, що вели визвольну боротьбу. Одначе духове й фізичне виховання мусить іти рука в руку. Відомий вояк, маршалок фон дер Ґойтс, так про це висловився у відношенню до свого народу: „Ми мусіли виробляти військовий дух у нашім народі і в тій цили мусіли перше всього збуджувати військовий дух у нашій молодіжи".

Такої підготовки духової і фізичної сподіваються Українці на корінних землях від Українців по цім боці океану, а головно від їх тутешніх професіоналістів. Так довго, як визвольна боротьба українського народу на його корінних землях продовжається, аж до часу, коли вона закінчиться успішно, є обовязком супроти своєї нації підпорядкувати всякі інші справи цеї визвольної боротьби. Український нарід вірить, що українські професіоналісти по цім боці, подібно, як і професіоналісти інших народів, що вели визвольну боротьбу, сповнять свій національний обовязок і, як сильне запілля української визвольної боротьби, уможливлять вигнання займанців з українських земель та відновлення, закріплення і поширення Самостійної і Соборної Української Держави.

Адвокат Н. Романюк,
Едмонтон, Канада.

І ЦЕ І ТЕ З СЬОГОДНІШНЬОЇ ПОРТУҐАЛІЇ.

Про сьогоднішню Портуґалію — признатися можна щиро — кожний малощо знає. Від часу до часу доходять до нас лише деякі неясні вістки з тієї країни. То про заворушення, то про демонстрації, а про справжнє життя портуґальського народу майже нічого.

А Портуґалія відгравала в історії світа важну ролю. В противенстві до Еспанії Портуґалія зуміла до сьогодні вдержати ще доволі великі території заморських кольоній і це її ратує.

Портуґальська раса дуже змішана. Нема тут якогось замітного народнього типу. Злобні кажуть, що на давніх побідних Портуґальцях пімстилися так завойовані кольонії, що вимішали з ними свою кров. Нема одного портуґальського типу, а є їх принайменше кільканацять. Видно це й на зовнішньому житті. Головно в неділю. Крамниці повідчинювані, хто хоче працює, одначе більшість пє в той день, аж до шаління. Самособою, воно потім відбивається на понеділку. Крім того більшість людей ходять у той день найгірше зодягнені. Зате по селах і містечках вдержалися церкви й церковці. Люди ходять до церкви. Вони: ідеальний першорядний матеріял.

І мужчини й жінки зодягаються в Портуґалії на чорно. Між португальськими жінками не багато дійсно гарних. Старіються уже на 30 році життя.

Багаті Портуґальці жиють більшу частину року на чужині. Тому то в Лісбоні, столиці Портуґалії, нема дійсно виставних, люксусових крамниць. Добрі товари спроваджені хіба із закордону. Краєвий промисл дуже слабий. Є тут трохи волоконних фабрик, керамічних і фабрик корків. Ремісники нехлюйні, неточні.

Зате Портуґалія має дуже добре, легоньке вино. Витискають його до бочок по старосвітськи, босими, не все чистими ногами. Відси й назва-напитку: „Аґуа пе", що поправді не є ні вином, ні водою. В українському перекладі булаб це „вода з ніг".

Всього їдять у Португалії дуже багато. Не жалують ні товщів, ні цукру. Головна пора до їдження припадає на вечір. Їдять тоді щось наче обід. Звичайно дають тоді 4—5 страв, чай дуже засолоджений та цілуську гору тісточок, також солодких. Пють теж зелений чай, званий „ча". Каву пють лише з примішкою цикорії. Смачні риби є в Еспанії. А знавці кажуть, що таких як у Лісбоні, не має ніяке місто в Европі. Портуґалія має теж дуже добрі сардинки, які розсилає по всьому світі. Дивне, що Портуґальці їдять теж огидливе мясо зі штокфішів. Селяни їдять крім риби багато хліба, оливи цибулі, чіснику. Серед домашньої прислуги буває багато Ніґрів.

Еспанці мабуть несправедливо мають ліпшу славу ніж Портуґальці. Ось нпр. коли Еспанець із одушевленням каже: „Моя хата до ваших услуг!" — то не треба цих слів брати зовсім дослівно. Еспанець (аристократ) видивився би зі здивуванням або відразою на такого, хто хотів би покористуватися такими запросинами. В Портуґалії інакше. Там уживають не таких добираних слів, зате люди є справді гостинні. В торговлі, підприємствах дуже спритні, так що малощо уступають Грекам.

Для звірят Портуґальці людяніщі ніж Еспанці. Головно люблять коней. Самособою Портуґальці також уладжують боротьбу биків. Любим домашним звірятком є кіт, хоч нераз занедбаний та голодний, то все на шиї в нього стяжка й дзвіночок. Собак мало. Найбільше т. зв. шпіців, ямників дуже мало. Коли побачать у місті ямника, люди стають гуртами й оповідають собі, що то заграничний пес, дуже злющий і т. д. Диких звірів в Портуґалії дуже мало, бо Портуґальці залюбки полюють і вже винищили дику звірину. Трохи диких кабанів живе ще в коркових лісах, на еспанській границі. А більшість лісів у Портуґалії це коркові дерева. Є тут теж ліси пінієві та букові. Ненавидять Портуґальці (таксамо й Еспанці) кипариси. Тому нищать і з корінням виривають кожне таке дерево, позволяють йому рости лише на цвинтарях. Портуґалія має найбагатшу рістню в Европі.

Літо в Портуґалії прикре. Пять місаців паде дуже рідко дощ. Дощові бурі, зрештою нечисленні, трапляються щойно осінню. Всеж підсоння лагідне, приємніше, ніж в Еспанії. В знаки даються Портуґальцям сильні вихри. Щоби охоронитися перед вихром, мусять будувати навіть у полі багато мурів.

Дахи домів на рогах мають щось із китайського стилю. В містах, навіть у містечках, видно частенько вікна, прикрашені марморними обрамуваннями, бо мармору в Портуґалії багато. Вікна й віконниці замикають зі середини з огляду на вихор. У новіщих домах мешкання більше кімнатні, одначе невеличкі, лише кухня велика. Та будують доми на селі й по містечках недбало, тому каміння розсипається. Портуґалець не направляє дому, а ставить новий біля звалищ. Уважає це багато вигіднішим, ніж усе направляти дім, що валиться. Це інша річ, що той новий дім також погано побудований.

Одною з найгарніших пристаней у Портуґалії є залив Техо. Це природна пристань. Рух тут великий, бо Портуґалія торгує зі своїми кольоніяли в Південній Америці й Африці.

Рибалки носять грубо колірово кратковані сорочки, а їх жінки маленькі капелюшки, щось наче шапочки, що їм помагають держати на голові коші з рибами.

Ходити босо щойно недавно заборонили в Лісбоні. Жінки не всі ще призвичаїлися до обуви, а що бояться грошевої кари, часто вибираються на вулицю в одному пантофелику. Так слухають закону та й менше терплять.

В Лісбоні багато прошаків. Цікаво відправляють тут прошака, не даючи милостині. Кажуть:

— Теньга пасієнсія! (Не журися; будь терпеливий!)

Нема звичаю, щоби жінки входили до гостинниці або каварні. Можливе це лише в цукорнях. Поліційної години нема. Ціле життя зачинається пізно й пізно кінчиться. Отже уряди відчиняють у 10—11 годині, крамниці в 9—10 годині. Театри й кіна зачинають вистави в 10 і 11 годині вечором. Дітей кладуть до ліжка опівночі. Купелеві приписи в Портуґалії строгі. Нікому не вільно йти в море без плаща. Купелевий сезон зачинається в серпні, кінчиться в останніх днях вересня.

ВЕДМІДЬ У ПОДОРОЖІ.

Приємно часом кинути оком в минуле. Приємно заглянути часом для розваги в старі часописи. От хочби в московські зперед 30-ти літ. Бо теперішні большевицькі ґазети — що з них довідаємося?

І так московські часописи зперед 30-ти літ оповідають веселу пригоду, що могла сумно скінчитися. На стації Вишній Волочек, до почтового поїзду, який їхав до Москви, надав невідомий чоловік бочку вагою 130 фунтів. Назвища адресата не було. Адреса була така: Власникови дуплікату фрахту". Як поїзд приїхав на стацію Лихослав, баґажовий кондуктор, що виладовував баґаж, запримітив, що бочка ворухнулася. Здогадувався, що в бочку сховався злодій, тому постановив не спускати її з очей. За хвилину, як поїзд був уже в русі, кондуктори почули якийсь стукіт, що доходив із переділу ваґону, де був баґаж — та з переляком побачили ведмедя, що валився до їх переділу.

Кондуктори зчинили крик, ведмедя попхнули назад до другого переділу та добре зариґлювали двері. Як приїхали до Москви, скликали робітників, ті закинули на ведмедя велику плахту та заволікли його до стайні.

Та ніхто не зголошувався по відбір ведмедя. Щойно пізніше виявилося, що ведмедя вислав купець Рябушинський. Це був дарунок для одної артистки в Петербурзі. Ведмедя впоїли були горівкою, потім вложили в бочку та надали на залізницю. Колиж ведмідь протверезився по дорозі, витиснув дно та став проходжуватися по ваґоні. Вивернув бочку з водою, що там була на випадок пожежі, подушив ведра, замочив залізничі документи, а як його побачили забирався до скринки, в якій були гроші.

Ведмідь протверезився завчасно, тому зрадився.

ЯК ГОЛЯНДЦІ БАВЛЯТЬСЯ ЗИМОЮ

Їх невелика, одначе цікава країна лежить на побережу Північного моря, і то одна пята частина (1/5) нижче ніж його рівень. Тому проти неспокійних, а часто й бурливих филь боронить Голяндія високими греблями, які вдержується публичним засобами. Всеж уся країна просто, просякла водою, бо така густа є сітка її водних доріг, що подобає на велику шахівницю. Вода є в Голяндії поправді одиноким живлом і не дивота, що тут здавен-давна життя населення злучене з нею як дітом так зимою. Їх старий морський промисл, їх риболовля, якою тут усюди пахне, одначе і їх чистота, все те є у звязку з водою. Та сюди належать і зимові забави Голяндців, як лише появиться перший сильніший мороз. Як Голяндія зараз переміниться, про це оповідає французький письменник Жорж Діаме в книжці „Географія Европи". Коли зима гостра, всі канали замерзнуть, а тисячі островів, що з них складається Голяндія, разом злучені морозом. Усі частини, що їх витворила терпеливість, зліплені докупи.

Починається велика забава. Школи й уряди зачинені. Службовці дістають відпустку. Горячка захоплює найспокійніших людей. Що години часописи приносять юрбі звіти про стан леду. Міліони совгів (скейт) показуються із шуфляд. Найтяжчий крамар стає поворотніший ніж бог Меркурій (бог купців). Проголошено перемиря, всі суперечки устають. Усі суспільні кляси єднаються в радости.

Бурмістрова не боїться совгатись разом зі своїм шофером, а перед проїздними столиками, уладженими на леді продавцями горячих напоїв і тісточок, побачите бідного Тімерса, робітника газівні, як забавляється з директором Голяндського Банку.

Двоє залюблених, яким горять лиця з морозу, хапаючи віддих, пристають, щоби спокійненько побалакати під деревом, густо прибраним павутиною інею, що звисає перловими луками.

Мистці совганки їдуть із Ляє до Ґуді. Куплять собі там черепляні люлечки, які застромлюють собі у шапки, а як вернуться, показують зовсім неушкоджені на доказ, що за цілу дорогу ніразу не впали.

За кілька днів нарід, такий поважний, увихається в святочному шаліннi.

Старенькі люди, які вже ледви ворушаться, на свій превеликий жаль не можуть припняти крил до ніг, потрясають головою та впевняють, що лід уже давно не такий, як бував колись, не такий гладкий, чистий. Сніг, кожушники, совганку на леді—всі голяндські малярі малюють такі образи. Коли подорожній бачить такі образи, має враження, що голяндський нарід тратить пів року на леду.

Одначе Голяндці, які розуміють жарти, кажуть хитро: „Ах, ні! Лід є виїмковий. Колиж наші малярі малювали совгарські сцени, то це тому, що ті сцени є рідкі й гідні памяти та що варті того, щоби намалювати їх вірний образ."

ЖАРІВКА ПРОТИ КОМАХ.

Один англійський інжинір ужив у бою проти комах електричної жарівки. Жарівку вложив до густої дротяної сітки, якою пробігала електрична струя 4,000 вольтів. Світло заманює комахи, та як лише наближається до сітки, електрика їх убиває. Такі жарівки завішують у садах і городах і т. п. Стверджено, що в овочевому саді, в якому були такі електричні жарівки, комахи заподіяли шкоди на 8—10 процент. У садах, де не було таких жарівок, було витрати на 24—28 процент.

НАЦІОНАЛЬНІ ПАРКИ.

Національними парками в Америці називають не звичайні парки, значить за певним пляном посаджені і виплекані публичні сади, а навпаки, далекі від світу і людей ліси та гори, майже незаймані людською рукою та збережені навмисне такими, якими створила їх природа. Таких парків в Америці є двацять. Усі вони стоять під охороною федерального уряду і ціль у них та, щоб хоч у части і десь-кудись зберегти первісну природу та не дати її до краю зруйнувати новочасною цивілізацією, містами, фабриками, залізницями, тощо.

Найбільший і найбільш незвичайний між тими „національними парками" є Єловстон Парк над рікою Єловстон у північно-західній частині стейту Вайоминг. Він займає 3,348 квадратових миль високих гір, вкритих старим, густим лісом, якій ще ніколи не чув стуку сокири. У тих горах і лісах є ще багато всякої звірини, якої деінде вже нема: буйволів, оленів, лосів, медведів, рогатих овець і бобрів. Через гори ріка Єловстон прорізала глибокий яр з багатьома водопадами і камяними стінами, що вилискуються всіми красками веселки. Крім того Єловстон Парк помітний ще своїми „гейзерами"—жерелами кипучої води. Коли перші мандрівці, що в 70 роках забрили були в ті сторони, потім розказували, що там в однім ставку, де вода холодна, можна спіймати риби, а в другім, з горячою водою, зварити її, то їм не хотіли вірити, та воно справді так.

Другий такий славний „національний парк" це „Гранд Кеньон оф Колорадо", „Великий Яр ріки Колорадо" в стейті Аризона. Яр цей милю глибокий і від чотирох до вісімнацятьох миль завширшки. Стоячи на горішнім обриві, ледви можна бачити срібну стрічку ріки внизу і не хочеться вірити, що це вода видовбала глибочений яр.

Каліфорнія має аж три „національні парки". Між ними найбільший, у долині Йосеміті, займає 1,125 квадратових миль і включає її ті гори, що обступили долину, спускаючись до неї майже прямовисно в глибину трох до чотирох тисяч стіп. Є там багато водопадів і великих, старих дерев. Найстаршому рахують яких чотири тисячі літ; найвище підіймається до 331 стіп. В двох інших каліфорнійських парках, „Секвоя" і „Генерала Гранта", теж захоронені старі велитенські дерева, яких теж нема деінде.

„Рокі Мавнтенс Нешонал Парк", гір у Колораді з багатьома верхами і долинами. Парк „Меза Верде", теж у Колораді, зберігає руїни передісторичних людських осель, чи печер, видовбаних у боці стрімких скель, де люди жили, ховаючись від диких звірів.

„Крейтер Лейк Нешонал Парк" у південнім Ореґоні зберігає від знищення і приватної експльоатації єдине, в своїм роді озеро в кратері вигаслого вулькану. На висоті сім тисяч стіп понад морем темно-голуба вода залила яму, дві тисяч стіп глибоку і шість миль завширшки, а ще на тисячу стіп понад озеро підіймаються стіни калишнього вулькану.

Невеликий „Гат Спринґ Парк" в Арканзо містить сорок шість горячих жерел і багато готелів та живців для хорих, що приїжджають туди для купелів. „Мавнт Реніер Парк" у стейті Вашинґтон це одна гора Реніер з цвитучими полями і квітниками на долині і з вічним снігом та ледівцями на горі. „Мавнт Кинлей Парк" на Алясці це теж одна гора — найвища на північно-американськім континенті, „Мавнт Кінлей". Інші національні парки є в Оклагомі, Савт Дакоті, Норт Дакоті, Монтані, Юті і Мейні. Цей останній, то єдиний національний парк на схід від ріки Місісіпі.

ФЛІС.

Церковне право не позволяє.

Злюща сварлива жінка лежить смертельно хора. Чоловік іще й тепер рад би приподобатися їй слухняністю, тому питається, з ким має оженитися після її смерти.

— А женися, про мене, навіть із чортовою мамою.

— То неможливе, бо не позволяє на те церковне право. Таж я тепер маю її дочку за жінку!

Ось питання.

— Я дуже радо вибрався би завтра рано з прогулькою, та не знаю, чи можу заризикувати: праве коліно каже мені, що буде дощ, а ліве, що буде погода.

—o—

Купець: У цьому „мекінтоші" навіть не запримітите, що паде дощ.

Купуючий: Добре, а якжеж я пізнаю, чи дощ уже перестав падати?!

СВІТОВА ВІЙНА ДВАЦЯТЬ РОКІВ ТОМУ. — 9. СЕРПНЯ. — СВІТОВА ВІЙНА ПОЧАЛАСЬ. (30)

Морські операції почалися з того, що британійська фльота затопила німецьку субмарину Ю 15 недалеко від укріпленого на морі острова Гельґолянд. Цей остров положений недалеко німецьких берегів і субмарини охороняли протоку між ним та материком. Тепер британійська фльота поставила собі завдання замкнути німецьку фльоту в її стоянках, щоби вона не могла вийти звідти й не загрожувалаб военним перевозам з анґлійських островів до Франції та Бельґії.

Канада почала рекрутацію добровольців до армії. Канада та інші бритійські домінії заявили, що вони виконають свої зобовязання перед імперією до останньої можливости. Правильні армії почали формуватися скрізь у домініях, щоб якнайскорше відправити їх до Фрацції. Ніколи передтим Канада й інші домінії не виявляли такого патріотизму й такої готовости служити інтересам спільної батьківщини, що зветься Британійська Імперія.

Недалеко кордону Люксембурґа німецька армія прорвала французький фронт. У прорив линули німецькі війська й скоро почали закріплятися на позиціях, які недавно були в руках французької армії. Німці відразу почали копати шанці й закріплювати їх деревом, землею й т. п. На залізничих стаціях вони поспішно побудували спеціяльні плятформи, щоб на них виладовувати з ваґонів коней, зброю та ріжні боеві припаси.

Числять, що в тому прориві взяли участь наймеше 150,000 німецького війська, яке було досконально вишколене й узброене. Французи відразу почули, що перед ними стоїть надзвичайно стійка й боездатна армія. Цензуру впроваджено в усіх країнах дуже сувору й часто не можна було довідатися, що в дійсности діється на фронті. Населення знало лише те, що военна цензура для нього публікувала. Мало хто знав, що анґлійська армія вже була у Франції.